

بی‌شک عمده‌ترین نهاد دولتی در جهت ساماندهی طیف آسیب‌پذیر جامعه، سازمان بهزیستی است. بهزیستی از چندین جهت وظایف و مسئولیت‌های سنگینی را عهده‌دار است. از سویی مسئولیت تامین رفاه خیل عظیمی از معلولان جامعه به این سازمان محول شده است و از سوی دیگر وظیفه سر و سامان دادن به وضعیت بسیاری از زنان و کودکان محروم نگه داشته شده جامعه نیز در حیطه مسئولیت‌های سازمان بهزیستی جای می‌گیرد که البته در ادامه به برخی از وظایف اصلی این سازمان حمایتی نیز اشاره خواهد شد.

پس از پیروزی انقلاب اسلامی، سازمان بهزیستی کشور از ادغام سازمان‌های خیریه و حمایتی که در این بخش فعالیت می‌کردند، آغاز به کار کرد. پس از بررسی و مطالعات محمد علی فیاض بخش، سازمان بهزیستی کشور به موجب لایحه قانونی مورخ ۲۴/۴/۱۳۵۹ و در جهت تحقق مفاد اصول سوم، بیست و یکم و بیست و نهم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، از ادغام ۱۶ سازمان، نهاد، موسسه و انجمن خیریه تشکیل شد تا با اتخاذ تدابیر و ارایه خدمات و حمایت‌های غیربیمه‌ای و با تکیه بر مشارکت‌های مردم و همکاری نزدیک سازمان‌های ذی ربط در جهت گسترش خدمات توانبخشی، حمایتی، بازپروری، پیشگیری از معلولیت‌ها و آسیب‌های اجتماعی و نیز کمک به تامین حداقل نیازهای اساسی گروه‌های کم درآمد اقدام کند. در تیرماه سال ۱۳۸۳ بر اساس قانون ساختار وزارت رفاه و تامین اجتماعی، سازمان بهزیستی کشور به همراه سازمان‌های تامین اجتماعی و بیمه خدمات درمانی از وزارت بهداشت، درمان و آموزش منفک و به زیر مجموعه وزارت رفاه و تامین اجتماعی ملحق شد.

شورای انقلاب و دولت موقت مهندس بازرگان با ادغام چند نهاد حمایتی موجود در سال ۵۸ و ۱۳۵۹، سازمان بهزیستی را ایجاد کردند. پیشنهاد دهنده اصلی محمدعلی فیاض بخش بود که در جریان هفت تیر و در انفجار حزب جمهوری به شهادت رسید. این سازمان از ابتدا مخالفانی داشت. دلایل مخالفان عمدتاً در چند نکته است: ۱- این سازمان با کپی‌برداری از کشورهای سوسیالیستی شکل گرفته و هدفش افزایش اقتدار و اختیارات دولت در همه شئون جامعه است. ۲- این سازمان مجموعه‌ای ناهماهنگ با مأموریت‌های متنوع و گسترده است که تجمیع آن‌ها در یک سازمان کار دشواری است. ۳- سپردن معلولان به این سازمان موجب مغفول ماندن آنان می‌شود چون دیگر بخش‌های سازمان جذابیت دارد و با پرداختن به بخش‌های جذاب، از معلولان به عنوان قشر فقیر، غفلت می‌شود. ۴- برای امور اساسی و زیربنایی معلولان مثل فرهنگ‌سازی، طرح و برنامه و مدیریت خاصی در سازمان پیش‌بینی نشده است.

اما کسانی هم همواره از سازمان بهزیستی و عملکرد آن دفاع کرده‌اند. بالاخره ارزیابی و بررسی و داوری درباره عملکرد این سازمان در عرصه معلولان نیاز به زمانی واسع و اطلاعات کامل دارد. اما خدمات بهزیستی در تمامی شهرها و حتی روستاهای ایران بی‌نظیر بوده است. این سازمان، با استناد بر دو اصل از قانون اساسی مشروعیت یافت.

برنامه‌ریزی و نظارت بر آموزش و پرورش کودکان عقب مانده ذهنی، نابینا و ناشنوا از اهم کارهای مربوطه این سازمان است. در تیرماه سال ۱۳۸۳ بر اساس قانون ساختار وزارت رفاه و تأمین اجتماعی این سازمان از وزارت بهداشت جدا و به وزارت رفاه ملحق شد.

از جمله وظایف بهزیستی

- «حمایت و توان بخشی نابینایان
- «حمایت و توان بخشی ناشنوایان
- «حمایت و توان بخشی معلولان ذهنی
- «حمایت و توان بخشی معلولان جسمی حرکتی و ضایعه نخاعی
- «حمایت و توان بخشی سالمندان
- «حمایت و توان بخشی بیماران روانی مزمن
- «حمایت و توان بخشی کودکان عادی
- «حمایت و توان بخشی زنان خودسرپرست و سرپرست خانوار
- «حمایت و توان بخشی ایتام و کودکان بی سرپرست
- «حمایت و توان بخشی کودکان خیابانی و بدسرپرست
- «حمایت و توان بخشی دختران پناهجو (فراری)
- «حمایت و توان بخشی زنان پناهجو
- «حمایت و توان بخشی زنان آسیب دیده ی اجتماعی

- «حمایت و توان بخشی معتادان»
- «حمایت و توان بخشی افراد در معرض آسیب های اجتماعی (زنان متقاضی طلاق، کودکان در معرض کودک آزاری، خانواده های نابسامان، افرادی که اقدام به خودکشی کرده اند و ...)
- «تجدید تربیت منحرفین اجتماعی و حمایت های اجتماعی از آنان»
- «کمک به تأمین جهیزیه ی مورد نیاز ایتام، معلولان و آسیب دیدگان نیازمند»
- «حمایت و نگهداری از معلولان غیرقابل توان بخشی»
- «قراردادن نیازمندان تحت پوشش بیمه خدمات درمانی»
- «ساخت اندام های مصنوعی و کفش طبی مورد نیاز معلولان از طریق مراکز فنی و ارتوپدی سازمان»
- «تهیه و تدوین استانداردهای خدمات تخصصی توان بخشی و نظارت برحسب اجرای آن ها»
- «پیشگیری از معلولیت های مختلف از طریق اجرای برنامه ها و طرح های مختلف در کشور»
- «پیشگیری از آسیب های اجتماعی (کودک آزاری، خودکشی، همسرآزاری، طلاق و ...) از طریق اورژانس های خدمات اجتماعی و مراکز پیشگیری از طلاق و کلینیک های مددکاری و خط تلفن ۱۲۳ اورژانس اجتماعی و مراکز مشاوره حضوری و صدای مشاور تلفن ۱۴۸»
- «خدمات مشاوره ی ژنتیک»
- «پیشگیری از اعتیاد به روش اجتماع محور در محلات شهری و روستائی، واحدهای اداری، کارگری و آموزشی»
- «اجرای برنامه های کاهش آسیب و عوارض بهداشتی، اجتماعی، اعتیاد و پیشگیری از گسترش بیماری ایدز در کشور از طریق آموزش معتادان پرخطر و خانواده های آنها، توزیع وسایل پیشگیری کننده، راه اندازی DIC و کلینیک های متادون»
- «آموزش مهارت های زندگی (فردی و اجتماعی) در واحدهای آموزشی، کارگری و خانواده ها و زوجین به منظور مقاوم سازی افراد در برابر تهدیدات آسیب های اجتماعی»
- «تهیه و تدوین تعرفه های خدمات مشاوره ای و پیشگیرانه و نظارت برحسب اجرای آنها در مراکز»

- «تربیت نیروهای انسانی متخصص مورد نیاز جامعه در زمینه های توان بخشی، بهداشتی، درمانی، اجتماعی از طریق دانشگاه علوم بهزیستی و توان بخشی سازمان
- «آموزش ویژه ی معلولان نظیر ناشنوایان، معلولان ذهنی، آموزش خط بریل و جهت یابی به نابینایان
- «آموزش مهارت های زندگی ویژه معلولان
- «ارزیابی و راهنمایی شغل معلولان جهت آموزش و اشتغال مناسب
- «برنامه ریزی و تأمین موجبات جلب و جذب مشارکت های مردمی (نقدی و غیرنقدی)
- «برنامه ریزی و تأمین موجبات جلب و جذب خدمات داوطلبانه
- «گسترش مؤسسات خیریه و غیردولتی، حمایت و توانمندسازی آن ها (صدور موافقت اصولی، روانه فعالیت و نظارت)
- «برنامه های فرهنگی و فوق برنامه معلولین و افراد تحت پوشش

سازمان بهزیستی با تصویب شورای انقلاب کارش را در سال ۱۳۵۹ آغاز کرد. اکنون حدود ۴۲ سال از عمرش می گذرد. از منظر حقوق بشر، خدمات بسیاری داشته که از مصادیق حقوق بشر است. در جهان متعارف است هر نهادی خدمات انسان دوستانه داشته باشد، مطلوب تر و مقبول تر است و در سراسر جهان بیشتر به آن توجه می شود. اما صرف فعالیت عملی در جهت حقوق انسانی اقشاری مانند معلولان کافی نیست و لازم است این فعالیت ها ضبط و ثبت و به جهان گزارش شود؛ تا نسل های آینده و پژوهشگران کنونی در جریان قرار گیرند و تجارب و دستاوردها منتقل شود.